

kisebb adatbázis épült az elmúlt években, amelyek közel 20 000 rekordot tartalmaznak. Ezek az adatbázisok az IIF központi gépéről is elérhetőek lesznek.

A megyei könyvtárak egy-egy régió információs rendszerének központjává válhatnak – ez fogalmazódott meg Nagyné Takács Ágnes előadásában, aki a szegedi Somogyi-könyvtár szervezési és fejlesztési tapasztalatairól beszélt. Vitathatatlan, hogy ez a hierarchikus felépítés az információs hálózatok érett kifejlődése előtt hasznos és szükséges, az infrastrukturálisan elmaradott területek ellátása jelentősen javulhat a regionális központ segítségével, erre utal a más országokban is felvetett területi tájékoztató állomások, az ún. telekunyhók létesítésének elképzelése. Valószínű, hogy a hálózati szolgáltatások terjedésével a regionális centrumok szerepe csökkenni fog, mert az információk lokálisan is elérhetőkké válnak, azonban ez a szervező, közvetítő szerep, amelyet a Somogyi-könyvtár felvállalt, feltehetőleg jövőbe mutató vállalkozás.

A fenti együttműködés fontosságát a következő előadás is jelezte. Blaskó Jánosné Sutka Magdolna, a nagymágocsi könyvtár vezetője egy kis falu lehetőségeit villantotta fel, és Nagymágocs Szeged vonzáskörében van. Ha szabad örömről és szomorúságról beszélni egy ilyen beszámoló keretében, akkor ez az előadás mindkettőről szól. Egy könyvtárossal, akinek legnagyobb kívánsága, hogy a községet bekapcsolják az automatikus telefonhálózatba, és aki információs központot, telekunyhót akar szervezni a polgárok, és különösen a néhány száz helyi vállalkozó számára. Azért, hogy ezzel is könnyebb legyen az életük és boldogulásuk. Helyi közérdekű információk, munkanélkülieknek szóló tájékoztatás a közeli munkaügyi központ és egy szegedi alapítvány adatbázisaiból, vállalkozásfejlesztési és mezőgazdasági információk szerepelnek a nagymágocsi telekunyhó programjában. Bár csak többen lennének, akik így tenni akarnak – többen is vannak. Akkor bízhatunk a gyorsabb felemelkedésben.

E keresztmetszet után már csak ráadás volt Forgács Irén beszámolója egy profi tájékoztató intézmény, a Kopint-Datorg üzleti információs tevékenységéről, és Horváth Péter vázlatja a könyvtári információs szolgáltatások jövőképeiről. Ez utóbbit már összefoglalónak is tekinthetjük: a technikai fejlődés folytatódik, a multimédia formájú információk közvetítésének legfőbb eszköze az elektronikus hálózat, az „információs közmű” lesz. Ebben a közegben is megmaradhat a könyvtárak szerepe, ha feladataikat mint „ismeretmérnökök” kívánják megfogalmazni.

Az előadásokat követő kötetlen beszélgetésben tovább éltek az előadásokban felvetett problémák. Bár a könyvtárak információ- és adatbázis-kínálata a dolog természeténél fogva jobb, mint az átlag, az üzleti információk nyújtására ma még mérsékeltebb a lehetőség. Ezt az erre specializálódott vállalkozások egyenlíti ki. Súlyos kérdésnek tűnt, hogy az üzleti információkra van-e fizetőképés kereslet. E tekintetben csekélyebb volt az optimizmus, de a résztvevők készen látszanak az ilyen irányú igényeket kielégíteni. Némi vita csak arról támadt, hogy a közvetítő szerepet miként kell értelmezni. E kérdéskörben vetődött fel a metaadatbázis, az ismeret az ismeretről létrehozásának szükségessége, főleg azért, hogy ne végezzünk túl sok párhuzamos munkát, bár volt olyan vélemény is, hogy ennek is vannak előnyei.

Abban, hogy miként ítéljük meg az üzleti információs könyvtári szolgáltatásainak helyzetét, szintén eltértek a vélemények. Az egyik oldalon a legkarakteresebben Markó Imre fogalmazott: csak a csatorna, az intézmények és a tartalom hiányzik. Az én véleményem nem ilyen borúlátó: habár ma még messze vagyunk a fejlett országok igény- és kínálati szintjétől, a szakmában olyan fejlesztések, mozgások tapasztalhatók, amelyek a kínálatot rövidesen megsokszorozhatják. Az igényoldal viszont a gazdaság fejlődésével párhuzamosan fog fejlődni, amelyre viszont jó reményünk lehet.

Horváth Péter
(OMIKK)

Az UNESCO tevékenysége az információ területén 1994–1995-ben

A TMT 1994. 2. számában tájékoztatást adtunk az UNESCO hosszú távú információs stratégiájáról. Az UNESCO 27. közgyűlése azóta jóváhagyta azt a konkrét munkaprogramot, amelyet az elkövetkező két évben kell végrehajtani. Ennek fő irányai:

- ▶ módszertan, regionális stratégiák és az oktatás támogatása;
- ▶ könyvtárak, levéltárak támogatása; a Világ Memóriájának megőrzése.

1. Módszertani program

Az UNESCO segítséget kíván nyújtani a tagországokban folyó azon tevékenységekhez, amelyek célja az információs politika kialakítása. Módszertani dokumentumok készítésével fokozni kívánja az egyes országokban rendelkezésre álló információs erőforrások szervezésének, vezetésének, hasznosításának hatékonyságát, valamint ezen erőforrások regionális összekapcsolását és használatát. Az elektronikus for-

mában rögzített és szolgáltatott információk vonatkozásában felmerülő jogi és etikai problémák megoldása érdekében nemzetközi szakértői értekezletet hív össze.

Az UNESCO folytatni kívánja a Közös Adatszerkezet (CCF) és a levéltári munka szabványainak kialakítását célzó immár többéves munkáját. Különös figyelmet fordít a multimédia információs rendszerek fejlesztésére. Az általános módszertani eredményeket a gyakorlatban is alkalmazni kívánja a felelősségi körébe eső szakterületeket kiszolgáló információs rendszerek fejlesztése során, különös tekintettel a kulturális és társadalomtudományi információkra, valamint a fiatalok specifikus támogatását célzó információs tevékenységek tekintetében.

Az UNESCO Általános Információs Programja keretében tovább folyik a Magyarországon is széles körben használt CDS-ISIS adatbázis-kezelő szoftver, valamint a statisztikai adatfeldolgozást és elemzést szolgáló IDAMS fejlesztése.

A CDS-ISIS tekintetében a fejlesztés fő iránya a hálózati, többfelhasználós változatok kialakítása; ezen belül magyar javaslatra kiemelt fontosságot kapott a UNIX operációs rendszer Magyarországon és a szomszédos országokban elterjedt változatai alatt üzemeltethető variánsok megvalósítása.

2. Információs szakképzés

Az információs szakemberek, könyvtárosok, levéltárosok képzése terén az oktatás tartalmát és módszereit egyaránt tovább kell fejleszteni. Az UNESCO ezért fontos feladatnak tekinti egy oktatásfejlesztési program kidolgozását. Ezenkívül foglalkozik egyes területek speciális képzési igényeivel, mint pl. a döntés-előkészítést, a marketingtevékenységeket, az új technológiák bevezetését vagy a földtudományi kutatásokat szolgáló információs tevékenységek szakemberigényéből adódó oktatási feladatokkal. Hasonlóan kiemelt figyelmet fordít a kis és közepes sajtószervek dokumentációs és archiválási feladatainak ellátására történő felkészítésére.

3. Regionális együttműködés

Az UNESCO a hatékonyság növelése egyik fontos eszközként tekinti a regionális együttműködés fejlesztését az információs rendszerek és szolgáltatások területén. Tematikusan elsősorban az oktatást, a gazdaság és társadalom fejlődését, valamint a környezet védelmét szolgáló információs együttműködés fejlesztésére helyezi a hangsúlyt. Földrajzi szempontból a hálózatfejlesztés természetesen a fejlődő régiókra koncentrál, de Magyarországot is érinti az az erőfeszítés, amelynek célja a kulturális adatok európai cseréjének előmozdítása. Ez utóbbi esetben olyan adatbázisok összekapcsolására irányul a munka, amelyek ismerete elősegítheti a kulturális kínálat és kereslet találkozását, a kulturális tevékenységekben való rész-

vételt, a vonatkozó költségek csökkentését; vagyis amelyek cseréje és szolgáltatása gazdasági eredménnyel is jár. Magyarország ezen tevékenységben vezető szerepet játszik.

4. Veszélyeztetett könyvtári és levéltári gyűjtemények megmentése

Az UNESCO információs stratégia súlypontját képező „Memoria Mundi” program megvalósítására törekedve a következő két évben a szervezet a legnagyobb értékeket képviselő veszélyeztetett állományokra koncentrál. A cél egyrészt a veszélyeztetett dokumentumok fizikai létének védelme, másrészt az ilyen dokumentumokhoz történő hozzáférés megkönnyítése, körének szélesítése – anélkül, hogy a fokozott használat újabb veszélyforrást jelentsen, a dokumentumok tönkremeneteléhez vezessen. Mindkét tekintetben az új technológiák alkalmazása adhat módot a megoldásra.

A védelemért folytatott munka első lépése a veszélyeztetett gyűjtemények és dokumentumok egész világra kiterjedő jegyzékének elkészítése.

Magyarországot elsősorban a Corvinák szempontjából érintheti a munka; kultúránk szempontjából pl. nagy jelentőségű lehetne a számos országba szétszóródott Corvinákról egy CD-ROM készítése.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy a Memoria Mundi program költségei akkorák, hogy az UNESCO saját költségvetéséből csak a legeslegfontosabbakra futhatja. Ezért az UNESCO arra törekszik, hogy nemzetközi alapítvány létrehozatalával, kormányzati és magántámogatás mozgósításával jelentősen megnövelje saját eszközeit.

5. A könyvtárak fejlesztése

A könyvtárak tekintetében az UNESCO kétéves munkatervében elsősorban arra irányul, hogy elemezze a könyvtárak szerepét az oktatáshoz történő hozzájárulásuk szempontjából. A fejlesztést irányelvek kidolgozásával, a „testvérkönyvtári” kapcsolatok és hálózati együttműködés előmozdításával segíti.

Tekintetbe véve a könyvek iránti igények nagyságát, és az ezzel kapcsolatos költségek állandó növekedését, az UNESCO folytatni kívánja a könyv- és folyóirat-adományozást, s az adományok hatékony felhasználását szolgáló erőfeszítéseit.

A kormányzati munka támogatása érdekében irányelvek készülnek arra vonatkozóan, hogy a modern számítástechnika eszközeit is igénybe véve miként célszerű kezelni és feldolgozni a hivatalos dokumentumokat.

6. A levéltárak fejlesztése

A helyi és állami szintű döntések és igazgatás alapvető eszközei a levéltárak. A levéltári anyag korszerű kezelését szolgáló program (*Record and Archives Management Programme = RAMP*) többéves eredményeire támaszkodva az UNESCO segítséget kíván nyújtani korszerű kezelésükhöz. Ennek egyik

eszköze a levéltárosok képzésének fejlesztése, amelyhez audiovizuális anyagok készülnek. Spanyolországban nagyszabású kísérlet folyik a legmodernebb számítástechnika levéltári célú alkalmazására: ennek eredményei minden tagország rendelkezésére fognak állni. Irányelvek készülnek a természeti és emberi okokból adódó katasztrófák megelőzésének módszereire vonatkozólag. A dokumentumokhoz való hozzáférés korlátozásának jogi kérdései is a tanulmány tárgyát képezik.

7. Az informatikai alkalmazások fejlesztése

A számítástechnika UNESCO-témakörökben tör-

tendő alkalmazása külön kormányközi program: az IIP (*Intergovernmental Informatics Program*) feladatát képezi. Ennek saját (bár igen korlátozott), kormányadományokra épülő költségvetése van, amelyből mintegy 50 projekt finanszírozására futja. A program egyik fontos eleme az informatikai intézmények közötti információcsere előmozdítása.

Vásárhelyi Pál
(Budapesti Műszaki Egyetem,
Könyvtár és Tájékoztatási Központ)

„Rendhagyó” gondolatok a frankfurti könyvvásárról

Minden írásnak, beszámolóknak az elkészítéséhez hangulati indíttatásra is szükség van. Ez munkált bennem, amikor a 45. frankfurti könyvvásárral (1993. október 6–11.) kapcsolatban rendhagyó gondolataimat szándékoztam összefoglalni. Szándékomat jelentős mértékben befolyásolta, hogy a könyvvásáron részt vevő *Zsidai József a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* c. folyóiratnak készített ismertetésében (1994. 1. szám, p. 49–51.) tárgyilagosan fölvezette, amit az impozáns könyvvásárról illik és jó tudni.

A *Könyvtári Levelező/lap* 1993. évi 11. számában (p. 27.) *Wéber Katalin* számolt be röviden a világra szóló eseményről.

Úgy éreztem, ezek a közlemények a szakmai berkeket híven tájékoztatják, így én a frankfurti könyvvásárral kapcsolatban inkább a bennem kavargó rendhagyó gondolatokat fogalmazom meg.

A 45. frankfurti könyvvásáron több mint 8000 kiadó vagy ügynökség mutatta be a könyv- és folyóirat-újításokat, valamint az új elektronikus ismerethordozókat. Több alkalommal is végignéve a kiállítás standjait, határozottan éreztem, hogy még nagyon sokáig meg fog maradni a tudás és információközvetítés hagyományos formájában a *könyv és a folyóirat*. Bár mennyire is előretörnek az elektronikus médiumok, nem pótolják a kézbe vehető, tapintható, szemet és lelket gyönyörködtető könyvet és folyóiratot.

Eszembe jutott, és Frankfurtban szinte a levegőben éreztem az ismert megállapítást, ami mottója is lehetne eme soroknak: *életünkben meghatározó szerepet kapott a nyersanyag, az energia és az információ*. Ezekhez a gondolatokhoz szinte automatikusan társult egy figyelmen kívül nem hagyható, kiegészítő, fontos szempont: az üzlet és a kereskedelem.

A frankfurti vásár nemcsak a portékát propagáló, pompás, ünnepi bemutató volt, hanem óriási piac, a nagy üzletkötések színhelye is. Ezen a ponton akaratlanul is felillant bennem, hogy évtizedek óta a magyar

könyvtárak egyik központi problémája a külföldi folyóiratok és könyvek beszerzése, és az ezzel kapcsolatos, még ma is megoldatlan kérdések rendezése, ill. rendezetlensége.

A könyvtárak akaratlanul is ütköztették az információt felhasználók és az információhordozókat előállítók, közvetítők és beszerzők ellentétes, mégis sok vonatkozásban egyező érdekét. A szocializált gazdasági rend az utóbbi negyven év alatt monopolisztikus beszerzési lehetőségével korlátozta a behozatalt, és felügyeletet gyakorolt a Nyugatról behozott minden rendű információhordozó felett.

Az okozott kár ma még nehezen állapítható meg. Az információk késése, korlátozott hozzáférése vonatkozásában még nem készültek felmérések. Mindezek alapján érthető, hogy a frankfurti vásáron elgondolkoztatott a kiadók és terjesztők sajátos világa, az a terület, amelyet mi könyvtárosok nem ismerünk.

Nem egyértelműek és áttekinthetőek még számunkra az információhordozókat készítő, közvetítő kereskedelmi kapcsolataiban uralkodó törvények és szabályok. Ezért a külföldi kiadók, terjesztők „kulisszatitkait” tanulmányozni, megismerni, s a tapasztalatokat hasznosítani kellene.

A kapitalista kereskedelem alapszabálya: az ügynök jutalékot, a szervező, terjesztő százalékos részesedést kap az eladott termék vagy áru után. Erről beszélni a régi, megmerevedett tabukhoz láncolt szabályaink és elveink alapján ma még elképzelhetetlen. Igazodni kellene a nyugati államok kereskedelmi szabályaihoz, törvényeihez és lehetőségeihez.

Ebből az „ösztönző” érdekeltségen alapuló láncolatból egy társadalmi réteg, a könyvtárosok ki voltak és ki vannak rekesztve. Hol van és hasznosul-e a kiadóktól felvehető ügynöki vagy terjesztői jutalék? Megítélésem szerint ez utóbbi érdekes és fontos kérdés anyagának kidolgozása egy tanulmány témája is lehetne.